

Ходикіна І. Ю. Університетська освіта в контексті інноваційного розвитку України. – Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.09.01. – Львів : 2006.

Human Development Report 2011. Sustainability and Equity: A Better Future for All / United Nations Development Programme. – New York : 2011.

Key Data on Education in Europe, 2009 Edition / EACEA; Eurydice; Eurostat. – Brussels : Eurydice 2009.

K. Chernova. Identification sociosystem principles Institute of Education: deployment problems and manifestations of inequality.

This article analyzes the qualitative changes in the education system and the need for setting new objectives that ensure the learning process in terms of rapid change, the richness of which, in the aggregate innovative development is the educational system.

Keywords: *modernization of knowledge, higher education, educational policy, social inequality.*

УДК 316.7

В. І. Крячко

ОПЦІОНАЛЬНА СТРУКТУРА ЗНАННЯ В ЕТНОСОЦІОЛОГІЇ РЕЛІГІЇ

У статті здійснюється спроба експлікації опціональної структури знання в етносоціології релігії. Проаналізовано частину сучасних наукових та інформаційних ресурсів у контексті їх інтерконекції із науковим полем, об'єктом та предметом етносоціології релігії, а також експліковано деякі опціонанти фреймування знання в етносоціології релігії.

Ключові слова: *етнічність, етнорелігійний простір, етносоціологія, етносоціологія релігії, знання, релігія, система, структура, соціологія, фрейм.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження даної проблематики пов'язана із опціональною потребою у контекстуальному вивченні взаємодії різних релігій та етнічностей в етнорелігійному просторі розвитку соціальних суб'єктів та систем. Адже інформації в глобалізованому соціумі стає все більше і більше, і при дослідженні певної проблеми чи конфлікту кількість дотичних до них публікацій та наукової (а також квазінаукової) літератури можуть зростати, проте їх якість і корисність для вирішення того чи іншого питання можуть бути обернено пропорційними до їх кількості.

Тобто кількість інформаційних джерел та повідомлень в соцієтальному, науковому та медіапросторах стосовно тієї чи іншої тематики часто не відповідає їх якості, а тому не тільки не допомагає знизити напругу у тому чи іншому релігійному чи етнічному конфлікті чи вирішити конкретну соцієтальну чи етнорелігійну проблему у соціальному просторі функціонування соціальних суб'єктів та систем, а й навіть заважає їх врегулюванню створюючи інформаційно-сміслові перенавантаження, наднавантаження та інформаційні «шуми» (беззмістовна «водичка» та «пережовування пережованого» у різних формах) для соціальних суб'єктів, які прагнуть вникнути в суть конкретних проблемних та конфліктних соцієтальних ситуацій, явищ, феноменів, процесів, станів та подій, а також прийняти активну участь у їх деескалації, врегулюванні та ліквідації.

Тому, на нашу думку, в сучасну глобалізаційну та глокалізаційну епоху виникає потреба у контекстуальному, чіткому, конкретному, науковому інформуванні та знанні про конкретні експліканти (вияви) соцієтальної реальності. Адже часто події розвиваються так швидко, що немає достатньо часу для всеглибокого їх вивчення і потрібно швидко-терміново зрозуміти основні штрихи тих чи інших питань та проблем. У таких випадках виникає потреба у контекстуальному навчанні та знанні стосовно конкретних виникаючих чи вже існуючих, наприклад, конфліктів, суперечок, проблемних ситуацій тощо.

Тематика взаємодії різних релігій з різними етнічностями є однією із найактуальніших сьогодні, адже більшість сучасних збройних конфліктів та інших найактуальніших соцієтальних суперечностей мають релігійну чи етнічну генезу. Тому структуризація знання стосовно реалій функціонування соціальних суб'єктів та систем в етнорелігійному просторі як просторі взаємодії різних релігій з різними етнічностями є надзвичайно актуальною у ракурсі програм сучасного контекстуального навчання та концептуалізації етносоціології релігії як опціональної галузі соціології.

Отже, актуальність обраної теми статті впливає із *проблеми*, що склалася в даному напрямку досліджень, а саме: протиріччя між наявністю множини джерел, присвячених теоретичним засадам соціології релігії і етносоціології та малою представленістю цілісних теоретичних праць метатеоретичного рівня, присвячених аксіоматичним засадам, фундаційним ідеям та концептуалізації структури знання як теоретико-праксіологічної системи в етносоціології релігії як опціональній галузі соціології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематики дослідження даної статті стосуються концептуально-теоретичні праці дослідників, які перебувають у наукових просторах соціології, соціології релігії, синергетики, етносоціології та етнології релігії, зокрема таких як: Ф. Барт (етнічні кордони), В. Вайс (етнорелігійні маркери), М. Вебер, Г. Гегель (релігія), Ф. Геккман, Д. Глейзер, Л. Гумільов, Л. Дробіжева (етносоціологія), А. Дугін (релігія, етносоціологія), Е. Дюркгейм, В. Євтух (етносоціологія, соціологія, етнологія, етноісторія), Ф. Знанецький (соціологія, етносоціологія), О. Картунов (етнополітологія), А. Колодний (релігієзнавство), О. Конт, Н. Луман (соціологія соціальних систем), С. Малешевич (соціологія етнічності), К. Маркс, М. Пірен (соціологія релігії, етнопсихологія), Ю. Романенко (синергетика, соціологія соціальних систем, соціологія візуального символізму, візуальна аналітика), Е. Сміт (дослідження етнічності), Г. Спенсер (органіцизм), С. Субботін (системи штучного інтелекту), Л. Филипович (етнологія релігії), А. Хіслоп (етнорелігійні маркери), В. Циба (системна соціальна психологія), Р. Шермерхорн, С. Широкогоров (теорія етносу), К. Юнг (етносимволи) та інших.

Метою статті є експлікація основних складових елементів структури знання як теоретико-праксіологічної та фреймової системи в етносоціології релігії як опціональній галузі соціології.

Викладення основних результатів дослідження. Для експлікації основних штрихів концептуалізації знання в етносоціології релігії спочатку спробуємо сконцентруватись на деяких опціонантах формування етносоціології релігії як галузі соціологічного знання, адже саме в рамках цієї науки ми пропонуємо досліджувати фрейми знання про взаємодію різних соціальних суб'єктів з різними етнічними та релігійними системами в етнорелігійному просторі. Під опціонантами концептуалізації будемо розуміти конкретні структуровані та системні теоретичні пропозиції-можливості для концептуалізації наукових конструктів (понять та систем понять), наприклад, як у даному випадку це концептуальні пропозиції для наукового конструкту (наукової системи) «етносоціологія релігії» як опціональної наукової дисципліни та галузі соціології. Етносоціологія релігії бачиться автором як міждисциплінарний науковий конструкт, який можна вивести опираючись на наукові напрацювання вчених в соціології релігії,

соціології, етносоціології, етнології релігії (як основних) та інших суміжно-дотичних до них наук.

На сьогодні практично жодний народ (макроетнос) у світі не зберіг своєї релігійної та етнічної однорідності. Людство перетворилося на поліетнічну та полірелігійну спільноту. Навіть українців, які етнічно і релігійно відносно гомогенні, не можна ототожнити з якоюсь однією релігією [Филипович, 2009, с. 122], а, наприклад, християнство (як одну із кількох світових релігій) сповідують представники багатьох етносів (народів) та етнічностей світу і християнство при взаємодії з різними етносами та етнічностями нерідко видозмінюється і набуває різних етнорелігійних форм у соціальному просторі (що проявляється у різних християнських (квазіхристиянських) обрядах та ритуалах). Тому надзвичайно актуальними в епоху сучасності, як ми вважаємо, є соціологічні дослідження етнічного в релігійному та релігійного в етнічному (що може бути частиною предмету етносоціології релігії), а також як взаємодії різних етносів (етнічностей) та релігій, так і міри та градації важливості (актуальності) етнічності та релігії (складових полів структури етнорелігійного простору) для різних соціальних суб'єктів (тобто яку роль у порівнянні одна з одною відіграють останні у життєдіяльності індивідів, груп, спільнот, соціальних підсистем та соціуму вцілому) з метою експлікації міри присутності в ідентичності конкретного соціосуб'єкта тієї або іншої релігійної чи етнічної ідентичностей. Такі дослідження опціонально можуть створити базис для подальшої вибудови профілю ідентичності (зокрема і етнорелігійної) конкретного соціального суб'єкта з метою розуміння значення етнічності та релігії як для окремої людини, так і для соціуму вцілому, що сприятиме соціоєвалюації динаміки різних етнорелігійних ситуацій (за допомогою, наприклад, інтерв'ювання та анкетування як соціологічних інструментів соціоєвалюації) в різних регіонах світу, а також попередженню міжетнічних та міжрелігійних конфліктів. Тому надзвичайно актуальною є розробка системи і технологій контекстуального знання та навчання для вирішення певної проблеми (етнічний чи релігійний конфлікт, наприклад), а також евалюація знань (соціоєвалюація знань) у тому чи іншому контексті. Соціоєвалюація знання стосовно етнорелігійного простору у даному контексті може виступати опціантою-складовою предмету етносоціології релігії як галузі соціології.

Проаналізувавши певну частину наукових джерел, які стосуються соціології релігії та етнології релігії [Дугин, 2001; Пірен, 2008; Филипович, 2000, 2009; Biard, 2010; Campbell, 2008; Chong, 1998; Deal, 2003; Malešević, 2004; Safran,

2008 та ін.], нами було виявлено існування певного наукового теоретико-методологічного дефіциту: в соціології релігії – перманентного врахування проблематики взаємодії релігії та етнічності, а в етнології релігії (яка часто асоціюється із дослідженнями етнорелігійності та етнорелігійного простору) – застосування соціологічного апарату у дослідженнях взаємодії етносу та релігії. Тому опціонально виникає потреба формування такої галузі соціологічних знань як етносоціологія релігії, яка б могла інтегрувати та взаємопов'язати соціологічні, релігієзнавчі та етнологічні способи та технології наукового пізнання та дослідження. Взаємодоповнювальні міждисциплінарні кроссдослідження у вищенаведених галузях наукового знання можуть, на нашу думку, спонукати до виокремлення окремої мультидисциплінарної дисципліни – етносоціології релігії – для дослідження інтеракції полів етнічності та релігії у соціальному просторі функціонування різних соціальних та етнорелігійних систем. І разом з тим соціологічні дослідження етнорелігійного простору соціуму можуть виступати опціонантами концептуалізації системи предмету етносоціології релігії.

На нашу думку, одним із основних для опціональної концептуалізації етносоціології релігії є, звичайно, теоретико-методологічний базис етносоціології. Етносоціологія є міждисциплінарною наукою, оскільки вона виникла на межі соціології та етнології (у західній науці – на межі соціології та культурної антропології). «Етносоціологія (від грецьк. *ethnos* – народ; латин. *socius* – суспільний; грець. *logos* – наука) – це наука, яка досліджує параметри соціальної структури народів як етносів, значимі явища культури різних етносів, взаємозв'язок змін у культурі та суспільстві, зокрема у мові, побуті, етнічних орієнтаціях, закономірності й особливості міжетнічних стосунків» [Євтух, 2012, с. 136]. Також етносоціологія вивчає феномен етнічності, дослідження якої опціонально може також входити до предмету етносоціології релігії. Більше того, вивчення взаємодії різних етнічностей з різними ідентичностями та релігіями за допомогою соціологічного апарату опціонально може виступати базують формуючим джерелом формування структури знання в етносоціології релігії.

А оскільки в ідентичності одного етносоціального суб'єкта можуть бути присутні іманенти (внутрішньо притаманні властивості і якості) різних етнічностей і поле однієї етнічності може поширюватись на простір інших етнофорів, етносів, націй та релігій, то, на нашу думку, існує потреба в оцінці міри впливу етнічностей на релігії і, навпаки, релігій на етнічності. Це

може відбуватись в рамках етнорелігійної соціоєвалюації – соціологічної системи дослідження, інструментів оцінки та технологій науково-консультативного супроводу взаємодії релігійних просторів з етнічними просторами у соціальному просторі функціонування соціальних суб'єктів. Етнорелігійна соціоєвалюація, таким чином, може стосуватись дослідження змін та явищ, вироблення моделей оцінки стану та алгоритмів вирішення проблем, які реалізуються у сучасному етнорелігійному просторі. Етнорелігійна соціоєвалюація також може бути пов'язаною із визначенням етнорелігійних тенденцій та прогнозуванням опціональних конфліктогенних ситуацій, які можуть виникнути при взаємодії різних етнічностей та релігій.

Міжетнічні та міжрелігійні конфлікти, які важко розв'язуються у демократично-плебісцитарний спосіб, потребують ґрунтовної соціоєвалюації у етнорелігійному контексті. Вивчати їх потрібно із застосуванням специфічних методів, які за сучасних інтерпретацій пов'язуються з етносоціологією та соціологією релігії, а в майбутньому опціонально можуть розроблятись, на нашу думку, також і в рамках методологічних технологій етносоціології релігії.

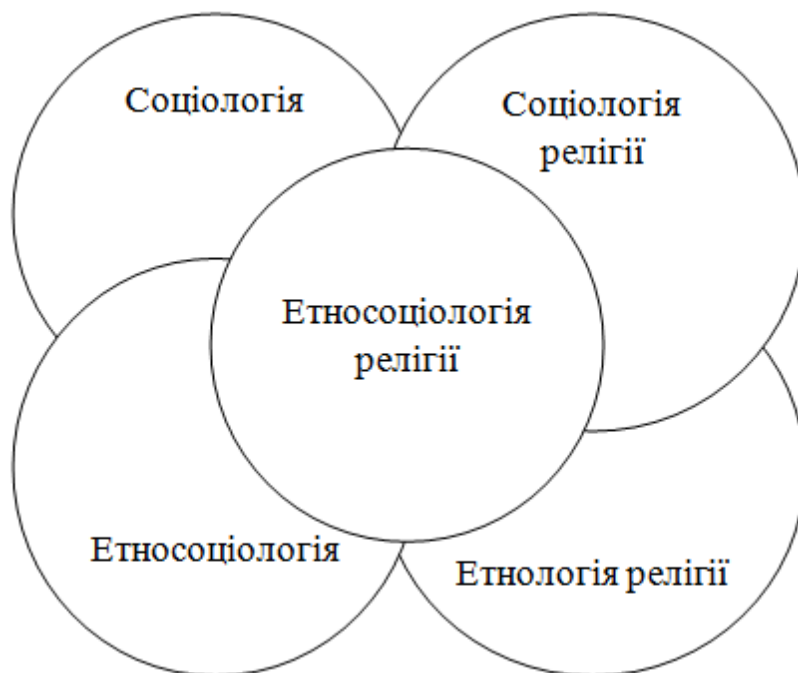
Отже, етнорелігійна соціоєвалюація як інструмент етносоціології релігії може сприяти налагодженню міжрелігійного, міжкультурного та міжетнічного діалогів (зокрема попередженню та врегулюванню опціональних міжрелігійних, міжетнічних та етнорелігійних конфліктів) та створенню конструктивних моделей функціонування полірелігійних та поліетнічних соціумів в умовах сучасного інформаційно-комунікаційного простору інтеракції різних релігійних та етнічних соціальних систем.

На думку автора, етносоціологія релігії – опціональна наука про соціальну взаємодію різних етнічностей з різними релігіями у соціальному просторі функціонування різних соціальних систем та соціальних суб'єктів. Етносоціологія релігії (соціологія етнорелігійного простору) – інтегративна дисципліна, яка б могла поєднати досвід досліджень у сфері релігії та етнічності, відносно непоєднаних та певним чином антитезних, адже етнічність більше тяжіє до земного, а сфера релігії – до духовного (позаземного). Своєрідним поєднантом-інтегратором цих сфер може виступити соціологія як наука про соціум як соціальну систему, де взаємодіють та взаємовпливають поля етнічності та релігії. Соціологія стоїть в центрі та між релігією та етнічністю як наука про методи соціологічного осмислення цих соціальних явищ. Тому статус соціології, на нашу думку, в

етносоціології релігії близький до метаінтегративного. Разом з тим, як ми вважаємо, соціологічні інструменти опціональних досліджень в галузі етносоціології релігії перманентно потребуватимуть певного доконструювання (оновлення) та новоконструювання внаслідок специфічності її опціонального об'єкту та предмету. Об'єктом етносоціології релігії може виступати етнорелігійний простір сучасності, а предметом – вивчення у соціологічному ракурсі особливостей когерації (взаємозв'язку як процесу) та взаємодії різних етносів як соціальних суб'єктів, етнічностей та релігій в етнорелігійному соціопросторі, а також – пошук та експлікація етнічного в різних релігіях та релігійного в різних етнічностях за допомогою соціологічних інструментів та технологій.

Отже, динамічна (взаємозмінна) структура концептуально-наукового базису для вибудовування структури знання етносоціології релігії, виглядає наступним чином (Рис. 1):

Рисунок 1. Схема інтерконекції базуєтворюючих полів знання в структурі знання етносоціології релігії.

Спробуємо також навести деякі опціональні конституюнти структури проблемного поля та можливих подальших досліджень пов'язаних із науковим простором етносоціології релігії: етнічність, релігія, етнос, (етно)соціальний суб'єкт, етнорелігійний простір, етнорелігійні процеси, інфографіка різних релігій та етнічностей – корелятивні соціопросторові (географічні) карти, етнорелігійна статистика, метатериторіальні етнорелігійні спільноти, поліетнічність, полірелігійність (полірелігійність), етнічні релігії (релігії

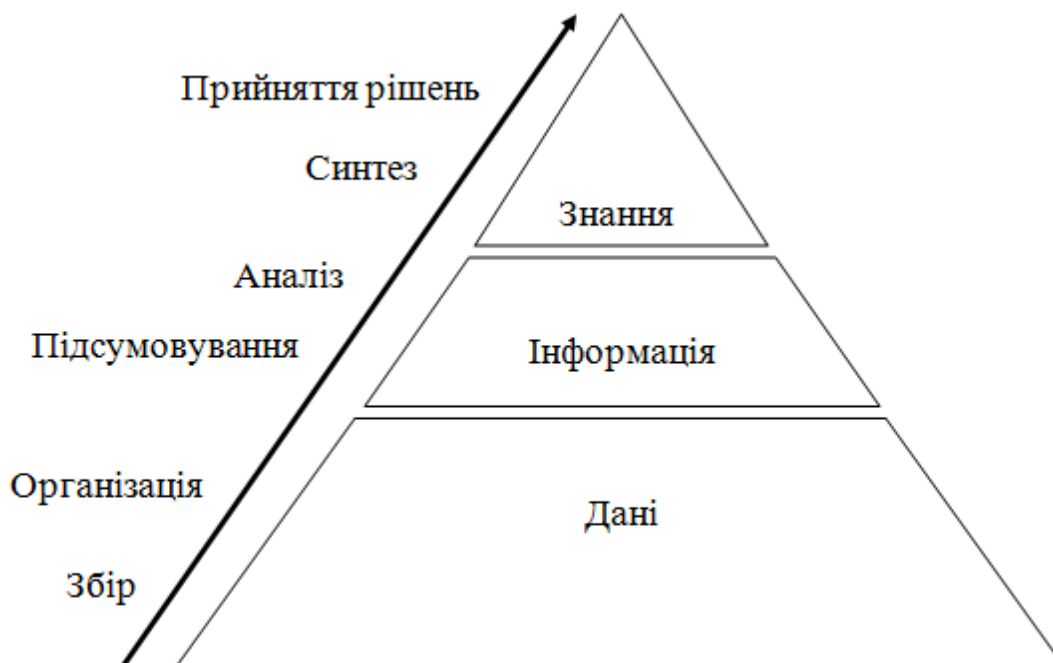
народів Африки, індуїзм, іудаїзм) та метаетнічні (трансетнічні, надетнічні) релігії (християнство), міжконфесійний простір, ментальний профіль (які його складові (толерантність, наприклад) сприяють утворенню та розвитку на території тої чи іншої держави різних релігій та конфесій), етнорелігійний профіль (фрейм) соціальних суб'єктів, міжконфесійна напруга, національна самосвідомість, ідентичність, етнорелігійна самоідентифікація, взаємодія між автохтонними та алохтонними релігіями та етнічностями у певному соціопросторі, діаспора та її етнорелігійний простір, географічний детермінізм, етнорелігійність і урбанізація, етнорелігійна соціоєвалюація, виявлення квазірелігій та квазіетнічностей, етнорелігійні конфлікти, євалюація діяльності релігійних організацій, етнорелігійні символи та смисли, сигніфікативне поле етнорелігійного простору, етнорелігійна ідентифікація, етнорелігійне знання тощо.

Далі наведемо кілька визначень знання, які зустрічаються у науковій літературі з метою кращого розуміння концептуалізаційної структури знання в етносоціології релігії. Знання – форма існування і систематизації результатів пізнавальної діяльності людини, суб'єктивний образ, об'єктивна реальність, тобто адекватне віддзеркалення зовнішнього і внутрішнього світу в свідомості людини у формі уявлень, понять, думок, теорій. Знання у широкому сенсі – сукупність понять, теоретичних побудов і уявлень, у вузькому сенсі – дані, інформація [Знання..., 2014].

Знання в теорії штучного інтелекту – сукупність даних (у індивідуума, суспільства або у системи штучного інтелекту) про світ, що включають інформацію про властивості об'єктів, закономірності процесів і явищ, а також правила використання цієї інформації для ухвалення рішень. Правила використання, в свою чергу, включають систему причинно-наслідкових зв'язків [Субботін, 2008]. Зважаючи на визначення релігії у християнському ракурсі (діяльність, яка направлена на відновлення зв'язку з Богом), можна з впевненістю сказати, що теорія штучного інтелекту є актуальною (для етносоціології релігії) не тільки для формування уявлень про знання як систему даних про взаємодію різних релігій з різними етнічностями у соціальному просторі функціонування соціальних суб'єктів, а також і для дослідження етнорелігійних активностей цих соціосуб'єктів, зокрема в аспекті вивчення причинно-наслідкових зв'язків їх діяльності в етнорелігійному просторі.

Таким чином, формування знання в етносоціології релігії опціонально може відбуватись за нижченаведеною схемою (Рис. 2).

Рисунок 2. Опціональна схема формування знання в етносоціології релігії.

Екстраполюючи класичний розподіл знання у багатьох науках на емпіричні та теоретичні, в етносоціології релігії пропонуємо використовувати як базовий цей же підхід при структуруванні знання. Емпіричні знання можна отримувати за допомогою соціологічних емпіричних методів пізнання – спостереження, вимірювання, експерименту тощо. Теоретичні знання – абстракції, аналогії, схеми, моделі тощо – можуть використовуватися для врегулювання та прогнозування конфліктних ситуацій, які виникають при взаємодії різних релігій, етнічностей та соціальних суб'єктів у соціальному і етнорелігійному просторах [Знання..., 2014].

Разом із тим, в рамках етносоціології релігії ми пропонуємо також розширити вищенаведений розподіл знання, додавши до цієї диференційної структури класифікації знання наступні види знання: 1) контекстуальні знання (необхідні для негайного (термінового, моментального) вирішення спонтанновиникаючої реальносучасної проблемної ситуації); 2) ситуативні знання (знання стосовно певної ситуації, що має місце у соціальному та етнорелігійному просторах функціонування соціальних суб'єктів); 3) відкладені (резервні, неактуальні на даний час) знання (на певний час (термін)); 4) архівні знання (пошук у разі необхідності глибше і ширше

розібратись у тому чи іншому питанні). Також обов'язковим є, на нашу думку, створення експлікативної (пояснювальної) схеми-системи посилань (references – англ.) та лінків (links – англ.) на відкладені та архівні знання для швидкого їх знаходження у шпайхері фреймів (від нім. Speicher) – накопичувачі знань (наприклад, сервер), а також фільтрів-структур для відсіювання інформаційних шумів – концептуально-базових соціоєвалуаційних конструктів та моделей відсіювання «сміттєінформації» (не корисної та контекстуально-обезсмісленої інформації). Даний підхід відкриває можливість для конкретного актора врегулювання певного опціонального соціального та, зокрема, етнорелігійного конфлікту достатньо швидко стати досить обізнаним (розібратись у базових питаннях) у певній контекстуальній проблематиці (зрозуміти основні контекстуальні штрихи певної проблемної ситуації), потрібній для подальшого вирішення тієї чи іншої етнорелігійної конфліктної ситуації, що допоможе врегулювати конкретну суперечність і зберегти здоров'я та життя тих чи інших соціальних суб'єктів, які перебувають у соціопросторі певного міжетнічного чи міжрелігійного конфлікту.

У контексті логіки викладу матеріалу даної статті, на нашу думку, доцільно також нагадати тезис стосовно того, що знання, як відомо, фіксується в сигніфікантах (знаках, позначниках) природних і штучних мов як мультисигніфікативних та мультикодових конструктів соціальних суб'єктів, як невербально-вербальних «баз даних» останніх. У свою чергу, соціальний та інформаційний простори сповнені різноконтекстуальних візуалізацій, які експлікують ідентичності складових елементів структури релігійного та етнічного полів. Ці візуалізації є частиною соціальних комунікацій та діяльностей (активностей) різних соціальних суб'єктів та систем, адже вони, несучи певне смислове навантаження через вербальні чи невербальні простори їх існування, впливають (згідно із теорією символічного інтеракціонізму) на процес, якість та результат комунікацій, а також, звісно, на переконання та думки соціальних суб'єктів, які беруть у них участь. Тобто, наприклад, без хоча б контекстуального розуміння значення елементів структури сигнікативного (символьно-знаково-кодового) профілю того чи іншого етнорелігійного простору, навряд чи можна конструктивно (діалогічно-адекватно) вирішити конкретний релігійний чи етнічний конфлікт, адже соціальний простір, у якому існує та чи інша конфліктна ситуація, сповнений різноманітними сигніфікантами

(позначниками-маркерами), зокрема релігійної та етнічної генези. Тому, на нашу думку, структура знання етносоціології релігії повинна включати також знання про сигнікативний профіль соціальних суб'єктів та систем в соціальному та етнорелігійному просторах функціонування останніх. Сигніфікативний же профіль етнорелігійного простору (як джерело інформації) пропонуємо евалюаціювати за допомогою соціологічних інструментів та технологій, виділяючи його як частину предмету дослідження в етносоціології релігії.

Далі перейдемо до деяких опціонант структуризації знання в етносоціології релігії за допомогою концепції фрейму, зокрема до розкриття змісту поняття «фрейм» та можливостей його застосування при концептуалізації структури знання в етносоціології релігії.

Вважається, що термін «фрейм» (від англ. frame – «каркас», «рамка») у науковий обіг ввів Марвін Мінський (англ. Marvin Minsky) у 70-ті роки ХХ століття, сформувавши загальну ідею фреймового способу подання знань стосовно зорового сприйняття об'єктів та з ціллю позначення структури знань для сприйняття просторових сцен [Фрейм, 2014].

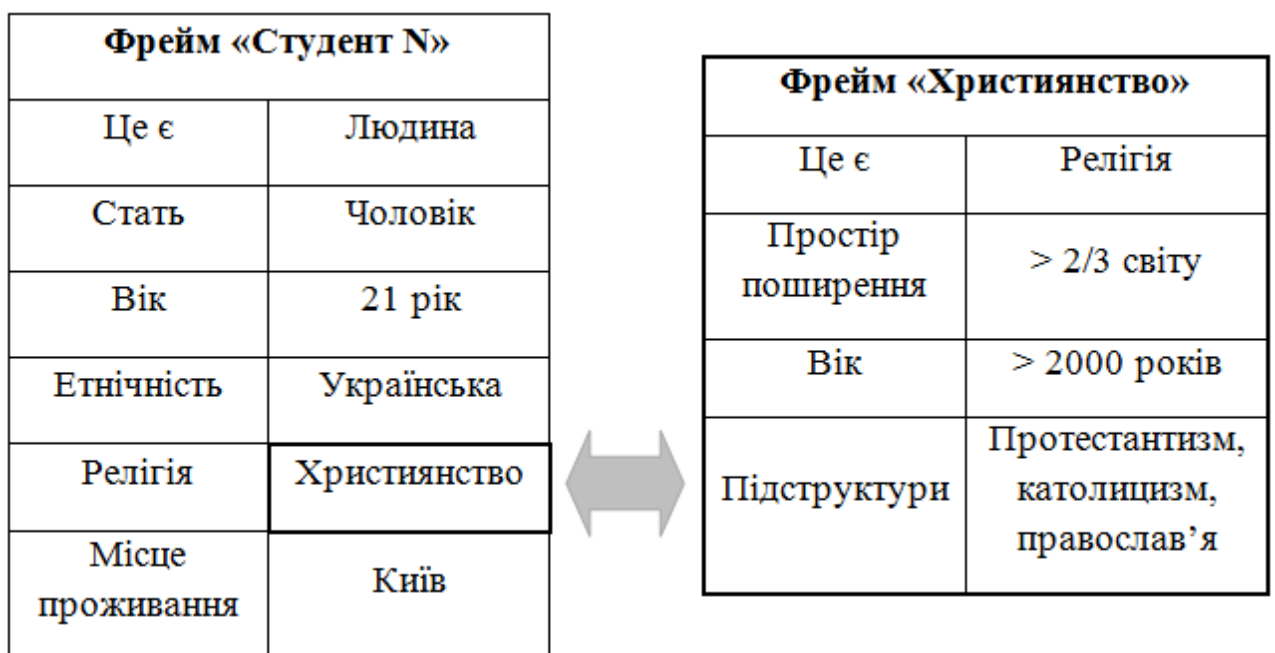
Фрейм – спосіб подання знань в теорії та системах штучного інтелекту. Фрейм – це структура, яка описує деякий складний об'єкт, абстрактний образ або модель для представлення деякої концепції (стереотип сприйняття), а також певна схема дій у реальній ситуації. Фрейм, крім усього іншого, включає певне знання за замовчуванням, яке називається презумпцією. Отже, фрейм – це універсальна модель абстрактного образу, мінімально можливий опис сутності будь-якого об'єкта, суб'єкта, явища, події, ситуації, процесу. Модель фрейма є достатньо універсальною, оскільки дозволяє відобразити все різноманіття знань через фрейми структури, які використовуються для позначень об'єктів та понять (етнічність, релігія); ролей (вчений); сценаріїв (соціоєвалюація); ситуацій (конфлікт) тощо.

Фрейм може бути представлений у вигляді списку (переліку, набору, профілю) властивостей, а якщо використовувати засоби бази даних, то у вигляді запису. Тобто, структуру фрейму можна також уявити як певний набір ознак, які є складовими профілю фрейма.

Фрейм складається з імені та окремих одиниць, які називаються слотами. У якості значення слота може виступати також і ім'я іншого фрейму (Рис. 3). В результаті ті самі елементи можуть повторюватися в різних фреймах. Така

форма запису фреймів дозволяє не дублювати такі елементи, а використовувати їх як спільні термінали для певної групи фреймів. Група фреймів, що пов'язані між собою, утворює систему. А система зв'язаних фреймів може утворювати семантичну мережу. Таким чином, фрейми в етносоціології релігії можуть об'єднуватися в мережу-систему [Фрейм..., 2014], структурні елементи якої опціонально експлікуватимуть взаємозалежності та взаємовплив різних релігій, етнічностей та соціальних суб'єктів, а також взаємодію семантично-сміслових та сигнікативних полів соціального та етнорелігійного просторів.

Рисунок 3. Приклад фреймування знання в етносоціології релігії.

Слот фрейму може містити не тільки конкретне значення, але і ім'я процедури, яка дозволяє вилічити його за заданим алгоритмом, а також одну або кілька продукцій (евристик), за допомогою яких це значення визначається. В слот може входити не одне, а кілька значень. Крім конкретного значення в слоті можуть зберігатися процедури і правила, які викликаються при необхідності обчислення цього значення. У цьому контексті варто зазначити, що концепція фрейму підходить для розуміння алгоритмів оперування відкладеними та архівними знаннями у «шпайхері», адже створює можливість для систематизації посилань на потрібні знання і процедур їх знаходження у вищезгаданому «накопичувачі» знань наукової системи етносоціології релігії.

Сукупність фреймів, яка моделює певну предметну область, являє собою ієрархічну структуру, в яку фрейми збираються за допомогою родовидових

зв'язків. На верхньому рівні ієрархії знаходиться фрейм, що містить найбільш загальну інформацію, дійсну для всіх інших фреймів. Фрейми володіють здатністю наслідувати значення характеристик своїх «батьків», які знаходяться на більш високому рівні ієрархії.

У науковій літературі розрізняють наступні види фреймів: фрейми-зразки, фрейми-екземпляри, фрейми-структури, фрейми-ролі, фрейми-сценарії, фрейми-ситуації, фрейми візуальних образів, семантичні фрейми тощо [Фрейм..., 2014]. Всі вони, на нашу думку, підходять для експлікації структури знання про взаємодію різних релігій, етнічностей та соціальних суб'єктів в етносоціології релігії. Адже опис взаємодії тих чи інших об'єктів потребує окрім опису статичних ознак взаємодіючих елементів також і опису взаємодії у динамічному ракурсі. Таким чином, в етносоціології релігії, різні види фреймів, опціонально можуть стати частиною концептуального базису для розробки технологій ідентифікації особливостей взаємовпливу елементів структури етнорелігійного простору.

Висновки. Отже, в епоху глобалізації внаслідок взаємодії різних етнічностей з різними релігіями виникає, на наш погляд, потреба у дослідженні за допомогою конкретних соціологічних ідентифікативних інструментів та технологій саме міри обетнічнення різних релігій та впливу різних релігій на різні етнічності, тобто градуюванні (шкалюванні) міри тяжіння того чи іншого соціального суб'єкта до етногравітаційних та релігійно-гравітаційних центрів тих чи інших ідентичностей в етнорелігійному просторі функціонування соціуму. За допомогою соціоєвалюації етнорелігійного простору можна, як ми вважаємо, визначити міру етнізації релігії та релігійності етнічності, що є надзвичайно актуальним в епоху сучасності, епоху існування трансетнічних та кроссрелігійних спільнот, епоху етноглобалізаційних та екуменічних інтенцій та процесів, а також пов'язаних із цим активностей соціальних суб'єктів. Адже «етнорелігійний суп», який пропонує нам глобалізація, може взагалі втопити у собі самоідентифікацію того чи іншого соціального суб'єкта із конкретною етнічною та релігійною ідентичністю у соціальному просторі. І тоді соціальний суб'єкт стане тотально невизначеним у своїй приналежності до конкретної релігії чи етнічності. Таке градуювання разом із соціоєвалюацією релігійної та етнічної гомогенності пропонуємо включити до предмету етносоціології релігії як опціональної наукової галузі соціології.

Таким чином, об'єктом етносоціології релігії може виступати етнорелігійний простір сучасності, а предметом – вивчення у соціологічному ракурсі особливостей когерації (взаємозв'язку як процесу) та взаємодії різних етносів як соціальних суб'єктів, етнічностей та релігій в етнорелігійному соціопросторі, а також – пошук та експлікація етнічного в різних релігіях та релігійного в різних етнічностях за допомогою соціологічних інструментів та технологій.

Одним із способів концептуалізації знання в етносоціології релігії може виступати його фреймування. Фрейм – структура знання, яка подібна до мережі комірок, де міститься інформація, знання про той чи інший об'єкт дослідження. Фрейм (фреймінг) у контексті етносоціології релігії пропонуємо трактувати як системно-структурний спосіб репрезентації того чи іншого елементу системи етнорелігійного простору. Також вважаємо доцільним використовувати концепцію фрейму для експлікації схем, моделей та особливостей взаємодії різних релігій з різними етнічностями у соціальному просторі функціонування соціальних суб'єктів.

Д ж е р е л а:

Арбеніна В. Л. Етносоціологія: Навчальний посібник. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007.

Біблія. Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату [Переклад Патріарха Філарета (Денисенка М.А.)]. – Київ: Видавництво «Преса України», 2009.

В Берліні забороняють святкувати Різдво [Електронний ресурс] // Інформаційний сайт порталу «Milites Christi Imperatoris» «Католицький Оглядач», 05/09/2013. – Режим доступу: <http://catholicnews.org.ua/v-berlini-zaboronyayut-svyatkuvati-rizdvo>

Дробишева Л. М. Этничность в современном обществе: новые подходы, старые мифы, социальные практики. – Вестник Института социологии, № 1, 2010.

Дугин А. Г. Этносоциология. – Москва: Академический проект: Фонд «Мир», 2011.

Євтух В. Б. Етнічність: енциклопедичний довідник / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, Центр етноглобалістики. – Київ: Фенікс, 2012.

Євтух В. Б. Етносоціологія: довідник. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011.

Знання [Електронний ресурс] // «Вікіпедія», 06/04/2014. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Знання>

Картунов О. В. Вступ до етнополітології: Науково-навчальний посібник. – Київ : 1999.

Крячко В. І. Соціодіагностичний ракурс української ментальності: монографія. – Київ : Вид-во ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2012.

Пірен М. І. Соціологія релігії: Підручник. – Київ : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008.

Про нас [Електронний ресурс] // Центр евалюації науково-освітніх та соціальних програм. – Режим доступу: <http://evaluation.com.ua/pro-nas/>

Романенко Ю. В. Механізми символічної інтеракції в комунікаціях, політиці, мистецтві: візуально-аналітичний та соціосимволічний аспекти / Романенко Ю.В., Скідін Л.О. – Київ : «Видавництво ДУІКТ», 2011.

Субботін С. О. Подання й обробка знань у системах штучного інтелекту та підтримки прийняття рішень: Навчальний посібник. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2008.

Филипович Л. Етнологія релігії як галузь релігієзнавства // Українське релігієзнавство. – 2009. – Спецвипуск 1.

Филипович Л. О. Етнологія релігії: традиція вітчизняного релігієзнавчого осмислення і теоретичне вирішення проблем співвідношення релігії та етносу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філос. наук : спец. 09.00.11 «Релігієзнавство» / Филипович Людмила Олександрівна ; Ін-т філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України. – Київ : 2000.

Фрейм [Електронний ресурс] // «Вікіпедія», 06/04/2014. – Режим доступу: [http://uk.wikipedia.org/wiki/Фрейм_\(знання\)](http://uk.wikipedia.org/wiki/Фрейм_(знання))

Aspinall Peter. The Future of Ethnicity Classifications / Peter J. Aspinall // Journal of Ethnic and Migration Studies Vol. 35, No. 9, 2009. – P. 1417-1435.

Biard Aurelie. The Religious Factor in the Reification of “Neo-Ethnic” Identities in Kyrgyzstan / Aurelie Biard // Nationalities Papers, Vol. 38, No. 3, 2010. – P. 323-335.

Campbell William. Religion, identity and ethnicity: the contribution of Paul the Apostle / William S. Campbell // Journal of Beliefs & Values, Vol. 29, No. 2, 2008. – P. 139-150.

Chong Kelly. What It Means To Be Christian: The Role Of Religion In The Construction Of Ethnic Identity And Boundary Among Second-Generation Korean Americans / Kelly H. Chong // Sociology of Religion, Vol. 59:3, 1998. – P. 259-286.

Deal William. Discourses of Religious Space [Електронний ресурс] / William E. Deal, 2003. – Режим доступу: http://www.cwru.edu/artsci/rlgn/deal/aar2003/discourse-space.htm?nw_view=1396818226&.

Maleševic Siniša. The Sociology of Ethnicity / Siniša Maleševic. – London: SAGE Publications, 2004. – 208 p.

Marti Gerardo. Fluid Ethnicity and Ethnic Transcendence in Multiracial Churches / Gerardo Marti // Journal for the Scientific Study of Religion, No. 47 (1), 2008. – P. 11-16.

Religions [Електронний ресурс] // Central Intelligence Agency. – Режим доступу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2122.html#198>

Safran William. Language, Ethnicity and Religion: a Complex and Persistent Linkage / William Safran // Nations and Nationalism, No. 14 (1), 2008. – P. 171-190.

Wan Enoch. A Review of the Literature on Ethnicity, National Identity and Related Missiological Studies [Електронний ресурс] / Enoch Wan, Mark Vanderwerf // GlobalMissiology.org «Featured Articles», 2009. – Режим доступу: http://www.globalmissiology.org/portugues/docs_pdf/featured/wan_literature_ethnicity_april_2009.pdf

V. Kryachko. The optional structure of knowledge in the ethnosociology of religion.

The paper deals with an attempt to explicate the optional structure of knowledge in the ethnosociology of religion. A part of the modern scientific and information resources in the context of their interconnection with the scientific field, object and subject of the ethnosociology of religion is analyzed, as well as some optionants of knowledge framing in the ethnosociology of religion are explicated.

Keywords: *ethnicity, ethnoreligious space, ethnosociology, ethnosociology of religion, knowledge, religion, system, structure, sociology, frame.*

УДК 303.094.4:159.923.2(4)(477.8)

Б. Г. Гвоздецька

РОЛЬ ЗАХІДНОГО ПОГРАНИЧЧЯ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ

Стаття присвячена Міжрегіональному Союзу «Карпатського Єврорегіону», який є важливим фактором у формуванні європейської ідентичності прикордонних жителів Карпатського регіону. Аналіз заснований на результатах дослідження, що було організовано у чотирьох областях (Львівській, Івано-Франківській, Чернівецькій та Закарпатській областях).

Ключові слова: *європейська ідентичність, Карпатський Єврорегіон, прикордонна зона, Карпатський регіон, мешканці Прикордоння.*

Становлення Європейського Союзу як колективного утворення органічно передбачає формування європейської ідентичності в межах єдиного соціокультурного простору. Усвідомлення себе «європейцем» – навіть не так у ментальному, як у політичному сенсі – це шлях до справжнього згуртування народів і держав, що творять європейську спільноту [Козловець, 2008, с. 72].